

A TERMÉSZET.

ÁLLATTANI ÉS VADÁSZATI FOLYÓIRAT.

MEGJELNIK MINDEN HÓ 1-ÉN ÉS 15-ÉN.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 3 FRT.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

A magyar zoologia megalapítói.

Kulturánk még nem is rég ideje valóban sajátos volt. A hittudományon kívül csak a jogot és az ezzel szorosan összefüggő történelmet művelte a magyar majdnem kizárólagosan, a természettudományoknak pedig nem volt terük hazánkban; e tudományokat, ha akadt is nálunk egy-egy avatott művelője, nem vették figyelembe. Az e téren való jeleseinket, akik különben is a régebben divatozó latin nyelven írtak, csak a külföld ismerte és méltatta, de nálunk alig vettek róluk tudomást. Érhető tehát, hogy így a nemzet művelődésére a természettudományok nem is voltak termékenyítő hatással és a folyton előhaladó nyugat népei mellett a magyar nem birt a haladás terére lépni s képtelen volt a kezdetlegesség nyugét évtizedek hosszú során át levetni magáról.

S mégis, a stagnáció e korszakában is akadtak e tudományoknak Magyarországon igazi apostolai, kik, habár kevesen és szerényebb körülmények között, mégis teljes odaadással és ki nem merülő tevékenységgel áldozták életüket a természetismeretek művelésének és buzgólkodtak azon, hogy a mi kulturánkat e tudományok

minden ágában előbbre vigyék, sőt önálló nemzeti irányokat is jelöltek meg.

A zoológiának, mint tudománynak, szintén voltak ilyen apostolai, akik megvetették azt az alapot, amelyből most e tudománynak immár számot tevő fiatalabb hajtásai fakadnak. Nekik köszönjük nagy részben mostani előhaladásunkat e téren.

Elsőnek ezek közül megemlíthetjük *Frivaldszky Imrét*, aki hazánkban már e század elején, a 20-as években, az állattant s kiválóan annak egyik ágát a rovartant, behatóan és önállóan ápolta. Kezdetben ugyan a botanikát választotta kedves tudományául, de csakhamar áttért a leíró zoológiához és oly sikerrel emelte fokról-fokra, hogy bátran elmondhatjuk, hogy ő volt az első magyar zoológus, akinek nevét a külföldön is nagy tisztelettel emlegették. Hozzáfogott a magyar fauna rendszeres gyűjtéséhez és kivált a rovarvilág kötötte le figyelmét — s akkoriban mennyi kincset gyűjthetett kibúvárolatlan hazánkban! Mennyi új állatfaj került keze ügyébe, mennyi érdekes és hazánk több tekintetben oly sajátos faunájának

hány jellemző alakját ismerhette meg! Már 1822-ben ott működött a M. N. Muzeumban; igaz avatottsággal és hosszú

Frivaldszky Imre.

évekre kiterjedő szorgalommal fogott munkájához, melynek szép sikerei úgy a M. N. Muzeum-nak, mint szakirodalmunknak is javára váltak. «Jellemző adatok Magyarország faunájához» című munkáját gyakran most is forrásul használjuk. De a közéletben is, kivált a tudományos mozgalmakban, élénk részt vett és a M. Orvosok és Természetvizsgálók akkoriban fejlődésnek induló vándorgyűléseinek egyik oszlopa volt. Több külföldi útja közül különösen a keleti expedícióját említ-hetjük meg, a melyen rendkívül sokat gyűjtött Muzeumunk számára is. — A M. T. Akadémia tagja volt. — Született 1879-ben Bacs-kón (Zemplén), meghalt 1870-ben Jobbágyiban (Nógrád), miután már előbb nyugalomba vonult. Egyébiránt több életrajz emlékezik meg tevékeny életéről.

Körülbelül ugyanarra a korszakra esik *Petényi Salamon*

János, a magyar tudományos madártan megalapítójának a működése is. A II. nemzetközi ornithol. kongresszus alkalmával írt róla Herman Ottó egy megragadóan szép életképet és jellemzi, amidőn mondja róla: «egy

Hanák Ker. János.

szerény magyar természetvizsgáló, ki hajdan, korának legkitűnőbbjeivel összekötetésben, egész gondokkal teljes, emésztő tevékenységben elröppent életét valódi apostol odaadásával áldozta föl, hogy népének a természettudományok és különösen a madártan megkedveléséhez vezető ösvényt megmutassa s hogy nemzetét a tudományos előrehaladás emez ágának is megnyerhesse». — Petényi

Petényi Salamon János.

Ábel-Lehotán (Nógrád) született 1799-ben; édesapja, aki ott protestáns pap volt, tanította és vezette be a tudományok elemeibe; később Besztercebányán, Selmeczbányán és Pozsonyban tanult, végül Bécsbe ment theologiai tanulmányokra, 1826-ban Czinkotára hívták meg lelkésznek. Már zsenge fiatal korában a madarak megfigyelésének és gyűjtésének élt s most még inkább foglalkozhatott kedves tudományával: az ornithológiával; azonban hívei nem

jó szemmel nézték, hogy papok madarakat töm ki és azokat nyúzza. Ellenesei e miatt ki is mozgatták hivatalából s ő inkább elhagyta kenyerét, mintsem lemondjon kedves foglalkozásáról. Nehéz, gondteljes éveket élt azu-

Állatregék.

— »A Természet« eredeti tárczája. —

Bevonja gondolatvilágába az ember az állatokat is, mintha a teremtésben testvérei gyanánt akarná tekinteni. Nem mindig magas bölcsesség nyilatkozik meg az állatregékben; de érdekesek azok, mert jellemzik az ember eszejárását, midőn a maga ismereteit, nézeteit, olykor óhajtásait fejezti ki velök. Aesopus állatmeséi egész kincstára ezeknek, de újabb keletűeket szedtünk ide össze; ezek is csak olyanok, hogy a naiv elemet képezik az állatokat tárgyaló tudományban.

Hogy az állatok is elégületlenek öröklött tulajdonaikkal, kifejezést akar annak adni a személyesítést kedvelő keleti rege. Panaszkodott, úgymond, a ló, hogy az ő alkotása eltévesztett, meggörcsíti a nyereg a hátát és feltöri, azért a teremtő mindjárt növeszthetett volna rá nyeret is. Erre a teremtő, hogy a nemes és délczeg állatnak szemmel láthatóvá tegye, mily botor kivánságot nyilvánított, megalkotta a tevét és a dromedárt, — de mikor a ló azokat meglátta, egyikkel sem óhajtott alakot cserélni.

A monda szerint Stibor vajda csak azért taszította e vára meredek sziklájáról régi hűséges szolgáját a lhalálthozó mélységbe, minthogy a kényúr kedvelt kutyáját meg merte fenyegetni; az iszonyú átokmondások között meghaló szolga Isten ítélő széke elé idézte a kegyetlen

vajdát és éppen az első évforduló napján marta meg Stibort egy mérges kígyó, a minek következtében nyomorultan veszett el.

Babonás írtózáttal telik el az erdélyrészi román a a medve iránt, sőt ünnepnapot is szentel neki az évben, hogy a barmait meg ne támadja az, a kukoriczáját meg ne csúfolja. A malomvizek regéje szerint papfiúból lesz a medve, húsát az igazhítű román nem is eszi. — Van nálok ünnepök a nyúveknek szintén, hogy a vetemény meg ne bolhásodjék.

Hagyomány szerint 1241-ben Körmöczbányát a tatárdúlástól pávák mentették meg, mert éjjel a betörni akaró mongolok jövetelét lármájokkal tudtúl adták: ezért sok ideig hálások voltak ott a pávák iránt, mint egykor Rómában a capitoliumi ludak iránt.

Mikor Krisztus urunkat fölfeszítették, eljárta szűz Mária a madarakat, hogy szedjék ki a szögeket szent fia kezei és lábából, de mindenik madár talált valamely kifogást, a miért nem teheti; csak egy kis kopott szárnyas engedelmeskedett és addig feszegette a nagy szögeket, míg ki nem húzogatta mind, de e nehéz munkában elgörcsült a csőre kávája, a tolla pedig vérfoltos lett. Csúfolta őt emiatt a kakuk, de a szűz anya megáldotta az irgalmas kis jószágot, mely azóta görbe csőrrel, szép piros pettyes gúnyában vígan szedegefi le a fenyőfa-toboz magvait; a kakuk pedig örökké féltéken bújdos a sűrű-

tán, míg végre 1834-ben a M. N. Muzeumban találjuk, ahol nemcsak megteremtette annak madárgyűjteményét, de a magyar irodalmat is gazdagította dolgozataival. Sajnos, sok évi tanulmányainak gyümölcsei csak kéziratban maradtak meg — és még sajnosabb, hogy azoknak nagy része eltűnt, elveszett halála után. Érdeműs munkássága, melyet nemzete felvirágoztatásának szánt, a külföldön is nagy elismerésre talált. Meghalt 1855-ben Budapesten.

Hanák Ker.

János, született Kis-Kéren (Abauj-Torna) 1812-ben s meghalt mint bujdosó Kricsován (Krassó-Szörény)

1849-ben. Hű apostola volt ő is a hazai kultúra terjesztésének és ha nem is folytathatott oly beható és szakszerű tanulmányokat, mégis egyike volt azoknak, akiknek leginkább köszönhetjük a természettudományok hazánkban való örvendetes térfoglalását. A tudomány terjesztése, népszerűsítése volt minden törekvése és számos irodalmi termékét és előadását ismerjük. Művei között talán a legbecsesebb: «Az állattan története és irodalma Magyarországon» és az «Emlősök és madarak képes természet-

Frivaldszky János.

rajza» című nagyobb munkája. Mint kegyesrendi tanár működött 1840-től kezdve Máramaros-Szigeten, később Budapesten; tagja volt a M. T. Akadémiának, résztvevett hazánk minden tudományos mozgalmában s azután a szabadságharcban, amelyet csak kevéssel élt túl.

Igen nagy érdemeket szerzett a magyar zoológia körül **Frivaldszky János** is. Ő nagybátyjának, Frivaldszky Imrének tanítványa volt és

Xantus János.

követője az entomológiában. Kora ifjúságától aggrigoráig egyaránt nagy buzgósággal szolgált a Magyar Nemzeti Muzeumot. A páratlan lelkiismeretesség, a kifogyhatatlan szorgalom, hű ragaszkodás tudományához és a muzeumhoz és e mellett tudóshoz illő szerénysége jellemezte. Mostoha körülmények között kezdte meg pályafutását a Muzeumban és fényes állásban, mint annak helyettes igazgatója, végezte be életét.

Habár, különösen fiatalabb éveiben, a leíró zoológia különböző ágazatait művelte, később úgyszólván csak a bogarak ismeretének szentelte idejét, erejét s e téren ki is vívta magának a kiváló szakember tekintélyét és

ben. Ez a keresztesőrű madár eredetének regéje a székely népmondásban.

Sziléziában karácsonykor a lány baromfiólba megy, fölrebbenti ott a házi szárnyasokat és ha a kakast úgy megtalálta riasztani, hogy az elkukorékolja magát, úgy az a leány hamarjában fejkötő alá kerül. Ott az orlovai templom keletkezését úgy fejtí meg a népmonda, hogy Micziszlav herceg vadászott a rengetegben nagy kísérettel és midőn e közben egy szikla mellett pihenőt tartottak, nagy sas keringett fölöttük a levegőben s a csőre között tartott ostyát a hercegnek szintén ott pihenő neje ölébe ejtette s azzal eltűnt. Ezt a herceg ujmutatásúl vette arra, hogy a helyen templomot építsen. A körülötte épült falu is az orl (sas) szóból Orlova nevet kapott s a temploma egyik képén ma is látható a legenda ábrázolása.

Székely találmány a teknősbéka regéje is.

Egyszer útja közben Krisztus urunk megérkezett s betért egy faluvégi házba, hol egy szász asszony kenyeret süttött. «Ha kiszült, tedd el, majd eljövök érte», így szólt az Úr és kiválasztott egy szép nagyot. Sajnálta pedig a szász asszony a szép nagy kenyeret, teknő alá rejtette és hitvány kis cipót tett az Úr elé, azt föllentve, hogy nagyon össze sült. Krisztus urunk ekkor azt mondá: «Nőjjön a teknőd a hátadhoz, légy teknős béka, mely azt

mindig magával hordozza.» Kimászik azonban néha belőle éjfelenként mégis és megrontja a jó asszonyok téstáját.

A harkányi hegy legmeredekebb oldalán, vízmosásos mélyedésben »zumak« kígyók delelnek s a háborgatóikat nyomórúnyi farkaikkal irgalmatlanul elverik. Ezt mondják a hegy alján, de nincs ember, a kit a kígyók elvertek, vagy aki azokat csak látta is volna. Czigány rege szerint nagy hétben följön a mogyoró-kígyó a mogyoró bokor tövéhez, holott egyébkor 180 mértföldnyire tartózkodik alatta; aki szerencsés, megfogja, mikor harmatot iszik, annak a kezében arannyá lesz a kő.

Sziléziában a Godula-hegyen lakik a kígyó- király, ki senkit sem bánt, ha békén hagyják; de jaj annak, aki háborgatni merészli. A fején színarany koronát visel, időnkint lekúszik a hegy lábánál csörgedező pisztrángos patakhoz, leteszi koronáját és megfürdik. Egyszer azonban ellopta tőle egy pásztor a koronát. Mikor a kígyó- király kijött a vízből és koronáját nem lelte, füttyentett egyet, mire nemcsak a hegyek-erdők visszhangzottak, de 1000 kígyó és gyík vette üzöbe a koronátolvajt. Mikor a pásztor látta, hogy nem menekülhet, eldobta magától a koronát, mit a kígyó- király alattvalói örömmel vittek vissza s őt futni hagyták.

Kuriozumnak válik be, hogy néhány év előtt kirakában mutogatta egy párisi ószeres annak a kígyónak a bőrét, a mely ős- szülőinket elcsábította; t. i. Ádám utóbb

hírnevét külföldön és hazánkban egyaránt. A M. T. Akadémianak és a hazai tudományos egyesületeknek tagja volt. Számos és leginkább a Kelet felé irányuló gyűjtő utairól kincseket hozott a Muzeumba s ő volt az első hazánkban, a ki a barlangok faunájára fordította figyelmét. Irodalmi működése igen terjedelmes volt s leginkább hazánk új és érdekesebb bogár-fajainak leírására terjedt ki. Született Rájeczen 1822-ben, iskoláit Trencsénben,

Nagy Szombatban, Léván és Váczott, majd Pesten végezte. Meghalt 1894-ben Budapesten.

Szintén a M. N. Muzeum érdekében működött hosszú évek során *Xantus János*, a ki kezdetben azonban a külföldön érvényesítette tudását, tehetségét. Sokáig tartózkodott Észak-Amerikában s az ottani muzeumok számára gyűjtött rendkívül sok és becses anyagot, a melyből ugyan a mi muzeumunknak is jutott bőven. Mint zoológiai gyűjtőnek és utazónak világhíre volt és el is ismerték e terén való érdemeit. Számos állatfajt kereszteltek el az ő nevével, sőt a »Leunis-Synopsis«-ban azt olvashatjuk róla, hogy ő

Kriesch János.

nem magyar, hanem angol zoológus volt. Ázsiai utazásairól, a melyek szintén évekre terjedtek ki, sok gazdag állatgyűjteményeken felül termeket betöltő etnografiai tárgyakat is hozott magával a muzeum gyarapítására. Pályafutását mint a Muzeum etnografiai osztályának igazgatójára fejezte be és hosszú, fáradsággal telt, sikeres munkával áldott élete végén üdülést keresve Abbaziában, a halál ott érte utól 1893-ban.

Margó Tivadar.

Nem a M. N. Muzeumhoz fűződik a két következő neves zoológusnak működése, mert ők a budapesti két főiskola tanszékeiről hirdették a tudományt s neveltek fiatalabb, tudományban erős, erőben ifjú generációt, azt, amely kevés kivétellel mostanában viszi előbbre e szakismereteket és emeli fel a nyugati államok tudós világának színvonaláig. *Margó Tivadar* volt ezek egyike, aki már

évtizedekkel azelőtt bő ismereteivel, kiművelt szakképzettségével és mély gondolkodásával nemcsak hazánkban vívta ki magának a nagy tudós és kitűnő tanár hírnevét, de híre elterjedt a külföldön is és elsőrangú tekin-

nyelven a kígyót s bőrét ázsiai rokonai örökölték; az eladó mutogatta a bizonyító okmányokat is.

Hogy Uri kantonban a seelisbergi tónak halai nincsenek, azt a népmonda úgy magyarázza ki, hogy időnkint megjelenik annak a tónak hullámaiban egy vízi szörnyeteg s a halakat mind fölfalja. Említi is a »Frankfurter Zeitung«, hogy Uri kanton kormányja kérelmére megbízta a szövetségi tanács Delachaux haltenyésztő szakértőt, hogy a tó vízviszonyait ez irányban tanulmány alá vegye.

A Herkules-fürdőnek halregéje van.

Mikor Sorgován, a románok Herkulese, a nővérét kereste és a Cserna-patak zúgása miatt annak segítségesdő hívását jól ki nem vehette, bronz halat ígért a haragzó hegyi víz nimfájának, hogy egy pillanatra hallgattassa el a zúgást, de az nem tette; ekkor ezüst halat kínálgatott neki, de hasztalan; végre egy szép arany halért csöndet csinált. Úgy őrizte azonban arany halacska-ját a vízi tündér, hogy bősziült áradást zúdított a vidékre, mikor egy halász kifogta a kis arany halat a Csernából és nem is térítette meg előbb a pusztító hullámokat, míg csak kedves arany halát vissza nem nyerte.

A tolvaj rák (*Birgus Latro*) felől azt tartják Amboine szigetén, hogy a kókusz-pálmákra föl kúszik és ollójá-

val onnan diót metsz le magának. Uj-Seelandban a Baitking spider nevű pókról azt regélik, hogy a fűrjéhez hasonló hangot ad.

Ceylon-sziget állatregéi közé tartozik a vízi-kagylók és a halak éneklése, mely kuriozum európai tudományos folyóiratokban is megtette útját és a természetvizsgálónak nehéz a helyzete, midőn ilyesmit a kétkedés választó vizébe márt. Hasztalan magyarázta ott Schmarda, hogy a halaknak és kagylóknak hangszerveik nincsenek; ki kellett neki egy estén mennie Namunában a lagunához, hogy meggyőződjék róla. Este 9 órakor valóban hallott gyöngeszokatlan hangokat, melyek a kókusz-pálma leveleinek zizegésére, vagy keskeny nyíláson kiáramló gáz füttyülő hangjára emlékeztettek; majd mintha méhek dongása vagy rezgő fémlap zörgése hallatszott volna.

Nem is volt az egyéb, mint kabócza (*Cicada*)-czirpelés vagy béka-zümmögés, melynek hangja a víztükrön való átkelés közben módosult valamennyire. És valóban sok is ott a szigeten a leveli béka és azok némelyikének szinte ezüstcsengésű a hangja. A Badulla-hegyen csaknem haranghoz hasonló hangot hallott az Ixelus nevű, ezüst-szürke színű kis levélbékától és a mely kulik vele Battahálvából jöttek, azonnal ráismertek, hogy olyan az, mint az ő lagunáik kagylóinak az éneke.

Az egyszerű szegény ember szorgos munkája közben sietett ebédjét gyorsan elkölteni és néhány kenyér-

télyt tiszteltek benne. Kezdetben különösen szövettani vizsgálatokkal foglalkozott, utóbb az anatómia és fejlődéstan megragadó, de nehéz fejezeteit művelte. Működése későbbi éveit pedig különösen az egyetemi állattani intézet fejlesztésének és a tanításnak szentelte. Mint tudós, mint tanár, de mint önálló bűvár is, egyaránt nagy és kimagasló alakja volt társadalmunknak, amelybe mélyen behatoltak azok az eszmék, azok az irányadó gondolatok és tudományos igék, amiket ő oly nagy avatottsággal, mint tanár, tanítványaiba oltott. — Született Pesten 1816-ban s ugyanitt végezte tanulmányait az orvosi egyetemen, majd Bécsbe ment, ahol csakhamar önálló szövettani vizsgálatai révén kitűnt. Kolozsvárrt mint egyetemi tanár kezdte működését, ahonnan azután a budapesti egyetem állattani és összehas. bonczani tanszékére hivatott meg. A M. T. Akadémia tiszteleti tagja volt. Irodalmi működéséről számos műve tanuskodik. Miután intézetét s különösen annak muzeumát magas színvonalra emelte, rövid betegeskedés végét szakította működésének is. 1895-ben halt meg Budapesten.

Ugyancsak mint tanár fejtett ki áldásos működést *Kriesch* János is. Az ő tanítványainak száma szintén igen nagy s köztük tudományos életünknek nemcsak egy kiváló alakja. Fáradhatatlanul és odaadással működött közre az állattani ismeretek terjesztésén és egy fiatal generáció nevelésén, a melybe a bűvárláshoz való hajlamot, a tudomány igazságait, az ismeretekre való törekvést egyaránt lelkesülten oltotta be. Mint tanár igaz lelkesedéssel tanított és szeretettel ölelte magához minden egyes tanítványát, akik csüngtek is rajta és szeretettel tisztelték mindenkor. Jóság, csupa jó tett volt élete. Születésére nézve ugyan nem volt magyar, de szívében-lelkében az volt s kora ifjúságától ez újabb hazájának szentelte működését és azért élt. Azonban nem csak a tanárt, a jóságos nevelőt és a tudóst kell emlékében tisztelnünk, mert nagyok az ő érdemei irodalmunkban is; kivált középiskolai tanköny-

veket írt, amelyek számtalan fiatal lélekben fejlesztették a természetrajz s általában a tudomány iránti hajlamot. Társadalmunk tudományos mozgalmában kivette a maga részét, egyesületeink érdemes tagja volt, szintúgy a M. T. Akadémiának is. Az Orsz. Méhészeti Egyesületet ő tette nagygyá. — Született Reichenthalban (Alsó-Ausztria) 1834. évben; külföldön tanult, de már 1861-ben Eperjesen érvényesítette kívülről hozott ismereteit; majd a budai gimnáziumon működött rövid ideig, amire a kir. József-műegyetemhez hivatott meg tanárnak. Meghalt Budapesten 1888-ban.

Méltán mondhatjuk e kiváló férfiakat a magyar zoologia megalapítóinak, mert előttük, tudjuk, nem volt zoologia e hazában s örökünkben most ez igazán magyar is. Száz meg száz tanár tanítja most iskoláinkban e tudományt, száz meg száz pártolója támadt már e hazában is; s mennyien vannak, kik kutatnak, gyűjtenek, kik bűvárnak, kik a faunát, az anatómiát, az embriológiát, a biológiát művelik s minden téren való ismereteinket gyarapítják, sőt a külföld tudósai előtt is tudósok. Talán ezren is vannak, akiknek szeme a mikroszkópban kutatja az életnek nyilvánulásait. S ha nem is csupán csak a zoologusoknak érdeme az, hogy ma már ezt büszkén mondhatjuk, de mindenesetre nagy az ő részük ebben, mert az ő működésük volt az alap, az ő nyomukban fejlődött ki ez a szellem, a mely most már a tudomány-
nak és a magyarságnak egyaránt javára válik.

Dr. L. A.

morzsát szórt el. Annyira megbotránkoztak ezen a takarékos hangyák, hogy panasza keltek ellene az Úristen előtt. Nem akarta bebocsátani őket Szent Péter és mivel erőszakoskodtak, fölbosszankodott a küldöttségre, összekapolta őket és egy csomóban hajította vissza a földre. Ezóta törött a háta valamennyi hangyának.

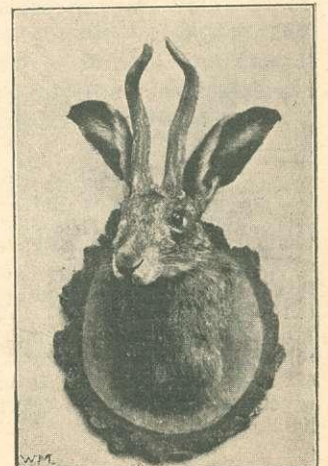
Miután hasztalan égették San-Domingóban a barátok a hangya-bábokat ezer számra, hasztalan füstölték az életben maradottakat La-vegai telepükön: végre arra a naiv gondolatra jöttek, hogy az egyház szentei közül választottak egyet a hangyák pusztításai ellen védőül. Sorsolás útján ez a tisztség Szent-Saturninusra esett és mint az akkori krónika-írók beszélnek, a szent oly eredményesen járt el új hivatalában, hogy elismerésül a Kordillerák mentén számos kápolnát emeltek neki hálából a hangyacsapás elhárításáért.

A kolumbácsi légy eredetét úgy fejté meg a néprege, hogy utólrte Jorgován a Herkules-fürdő környékén garázdálkodott sárkányt a Cserna-folyó torkolata mellett és megtámadta; de az könyörgött neki, hogy ne bántsa, mert halála után még több bajt hozhat az emberek fejére. Jorgován nem hitt neki, megölte és hogy többé ne árthasson, fejét a kolumbácsi barlangba dobta és azóta kelnek ki a rothadó sárkányfejből a vidék csapásaként a kolumbácsi legyek és nyaranta 18 mértföld kerületű

vidékre pusztítják, ölik az ember lábas-jóságát; — befalazták a barlang nyílását, de azért csinál magának utat a millió meg millió légy. Szerb monda szerint Szent György ölte meg Toplen mellett a sárkányt és az dobta a Golubác-z-hegy barlangjába, a kolumbácsi légy költőhelyére, mely nagyrészt víz aiatt áll.

Sans-Souci-ban kitatarozták 1797-ben II. Frigyes szobáját, a melynek falán pókháló-függöny és rajta arany pók diszeskedik. Szárnyra kelt akkor a gyilkos pók meséje. E szerint egy reggelen a szi-léziai háború befejezte után annyira elmélyedt a király az iratai rendezésébe, hogy elfelejtette meginni csokoládéját. Utóbb látta, hogy a magasból pók ereszkedett le abba; azért a király kiöntötte, de sietett fölnyalni a kutyája és vonaglások között múlt ki. Erre a szakács agyonlötötte magát, de nem lehetett az emberek fejéből kivenni a gyanút, hogy a pók mérge ölte meg a kutyát.

Hanusz István.

mely állítólag a hegyi patakokban, pl. a Poprád-, Vág- s Garamban itt-ott előfordul, én azonban sohase részesültem azon örömben, hogy tudományos vizsgálataimra s nemzeti muzeumunk számára azt megszerezhettem volna.

*Hanák János*⁶⁾ 1848-ban hangsúlyozza, hogy »Honunkban a Poprád, Hernád, Vág és Garam partján mint nevezetes ritkaság fordul elő s legújabbban Turócz vármegyében találtatott.«

*Frivaldszky Imre*⁷⁾ 1865-ben csak ennyit tud róla mondani, hogy felső Magyarország folyói és hegyi csermelyei közelében, nevezetesen a Vág, Híbicza és Garam mentében már nehányszor találtatott.

*Jeitteles*⁸⁾ tanúsága szerint a 60-as években Pohorella környékén, Gömörmegyében, még előfordult s egy Zólyomgyében, Jaszena mellett elejtett példány a bécsi császári muzeumba került.

A *Nemzeti Muzeum* hat kitömött példány birtokában van. Ezek közül négy darab (és pedig két fiatal nőtény és egy fiatal hím és egy öreg nőtény) 1845-ben néhai báró *Révay György* volt turóczi főispán ajánlókából került a Nemzeti Muzeumba s az egykorú följegyzések szerint a gáderi erdőben 1842-ben lövették; az ötödik példányt (egy öreg hím) 1851-ben *Huszár Antal*, a jaszenai vashámor gondnoka fogta Jaszenán (Zólyomgyében) egy pisztáng-patakban; a hatodik feltűnően sötét színezetű öreg hím példányt pedig 1873-ban Máramarosmegyéből, Királymezőről szerezte a Nemzeti Muzeum.

Máramarosmegyében még később is észlelték, a mennyiben *Kardos Károly* 1876-ban Sugatag vidékéről említi.⁹⁾

A Királyhágóntúli részekből mindössze két adat áll rendelkezésünkre s nagyon kétséges, hogy ma napság egyáltalán előfordul-e még Erdélyben.

*Bielz Ede*¹⁰⁾ szerint *Stetter F. W.* 1854-ben a Maros partján, Dédács közelében (dévai kerület) lőtt egy példányt, melyet a szebeni természettudományi társulat muzeumában őriznek s hogy valamikor a Szamos partján is élt, bizonyítják azok a csontváz-töredékek,

⁶⁾ Természetrájs, Pest 1848, p. 85.

⁷⁾ „Jellemző adatok Magyarország faunájához“, a m. tud. Akad. Évk. VI. (IV), Pest 1865, p. 9.

⁸⁾ „Prodr. faun. vertebr. Hungar. Super.“ Verh. Zool.-bot. Ges. Wien. XII. 1862, p. 268.

⁹⁾ Máramaros vármegye egyet. leírása, Budapest 1876, p. 213.

¹⁰⁾ Fauna d. Wirbelth. Siebenbürgens, Hermannstadt 1856, p. 13.

melyeket *dr. Koch Antal* Kolozsvárott egy kavicsbánya párkányagyagjában, két méternyi mélységben fedezett fel.¹¹⁾

A legújabb keletű hiteles följegyzés *Koczán Antaltól* ered¹²⁾, ki a nyérczet Árvamegyében Zakamenc környékén személyesen észlelte.

Dr. Lendl Adolf dermatoplasztikai intézetébe az utóbbi nyolcz év alatt mindössze két magyarországi nyérczet küldtek kitömésre, ezek közelebbi termőhelyeit azonban nem ismerjük; az egyik Máramarosmegyéből.

Életmódjáról ugyan számos észlelet áll rendelkezésünkre, azonban ennek daczára sem alkothatunk róla oly világos képet, mint más gyakoribb állatról.

A nyércz többnyire éger- és fűzfákkal szegélyezett folyók és tavak szakadékos partján s nádasok szélén tartózkodik. Életmódja annyira a vízre utalja, hogy éjjeli kóborlásaiban is mindig a víz közelében marad, még ha be is fagyott.

Természetes, avagy magaásta, sűrű gyökérzet közé rejtett parti lyukakban lakik és vaczkából több kijárót

A nyércz. (*Putorius lutreola* L.)

készít a víz felé. Napal tisztán tartott vaczkában lustálkodik, éjjel zsákmánya után jár. Ép oly nyughatatlan, kóborló természetű, mint a vidra.

Rendkívül fürge, ügyes úszó; nyugtalanítva hanyatlomlok függőlegesen irányban rohan a vízbe, de máskülönben csak prédája kedvéért keresi fel a vizet s nem tartózkodik benne oly közönségesen, mint a vidra. Csapája a görényéhez hasonló, nyoma többnyire határozatlan, a görényétől alig eltérő, mert felúszóhárttyái sem a friss havon, sem a lágy iszapon nem nyomódnak le tisztán. Mégis van

egy ismertető jel, melynek alapján csapáját a görényétől könnyen meg lehet különböztetni; helyenkint ugyanis a hó alá megy s csak 20—30 lépésnyi távolságban jön felszínre. A görény nem tesz így s e jel biztosan elárulja a nyérczet.¹³⁾

Legfőbb tápláléka a rák, a hal és a béka, azonban az apró emlősöket, vízi madarakat és tojásaikat s a vízi rovarokat sem veti meg. Prédáját többnyire vaczkában költi el.

Állítólag márcziusban pacsmagol s a nőtény 3—6 fiat vet, melyek a következő tavaszon teljesen kifejlőd-

¹¹⁾ „Új adatok a Kolozsvár-vidéki diluviális fauna ismeretéhez“, Orvós-Természettud. Értesítő, Kolozsvár, XIII. (1) 1888, p. 16. tab. III., fig. 4., 5., 6.

¹²⁾ „A Magas-Tátra északi oldalán élő emlősökről“, Természetrájsi Füzetek XI, 1887/8, p. 6.

¹³⁾ *Hensel R.* „Zum Vorkommen des Nörz“, der Zoolog. Garten, Frankfurt a. M. XX. (2) 1879, p. 38.

nek. Hanák szerint «tavasszal pandalában (vaczkában) 6—7 kölyköt találni.»

Gereznája télen-nyáron egyaránt becses. Ha megfogjuk — mondja Hanák — pézsmaszagot ereszt, de azért húsa nem kellemetlen büzü.

Az erdőszre s mezőgazdára teljesen közömbös, legfeljebb a rákász s halász mesterségébe nyúl bele nem éppen kívánatos módon. Kártékonyága azonban — már csak ritkaságánál fogva is alig jöhet számba s ha nem akarjuk, hogy hazánk faunájának ez az érdekes alakja is csakhamar a történelmi nevezetességek közé tartozzék, a legnagyobb kimérettel kell iránta viseltetnünk.

Méhely Lajos.

A nyulak tömeges elhullásának okairól.

Hazánk több vidékéről érkeztek be hozzánk jelentések a nyulak tömeges pusztulásáról. Általában a kedvezőtlen, nedves időjárást nevezték meg a nyúlbetegség okának. Azonban mi más okát sejtettük ennek és felkértük az állatorvosi akadémia tudós tanárát, hazánk e téren egyedüli specialistáját, hogy ismertesse erről való tapasztalatait lapunkban s neki köszönjük most, ha minden nyúl vadász öröme, vagy inkább szomorúságára, a következő cikket közzé adhatjuk. Öröme: mert a betegség okait megtudjuk, szomorúságunkra: mert be kell látnunk, hogy aligha segíthetünk a bajon.

* * *

„A természetes viszonyok között vadon élő állatokat sokkal kevesebb betegség fenyegeti, mint a clometlikál, vagyis úgynevezett házi állatokat, a melyek közül mindeniknek meg vannak a magok sajátos fertőző betegségei s ezek gyakran járványos jelleget öltve, megtizedelik az állatállományt. Ilyen járványos betegségek a vadon élő állatok között aránylag ritkán fordulnak elő s keletkezésük oka rendszeren a házi állatok utján való fertőzésben rejlik. A vadon élő kérődző állatok között leginkább a száj- és körömfájás, a lépfene és az úgynevezett vadvész fordulhatnak elő, a mely utóbbi és a sertészsész a vadsertések között is okozhat elhullásokat.

A vadnak ragályos betegségekkel szemben való kisebb mérvű fogékonysága első sorban természetes ellenálló képességekön alapszik, második sorban pedig annak tulajdonítható, hogy kevesebb alkalom kínálkozik a fertőzésre. Ha ellenben fogva tartatnak és a természetellenes állapotban ellenálló képességek csökken, a mellett a ragályozásnak is többször ki vannak téve, akkor könnyebben is megbetegsznek.

Sokkal gyakoribbak a vadak között az élősdiektől okozott megbetegedések, a melyek ellenében még kevésbé védettek, mint a házi állatok. Testök külső felületén úgynevezett ektoparaziták, vagyis külső élősdiek, leginkább rovarok, belső életműszereikben pedig entozoák, azaz belső élősdiek tartózkodnak, a melyek között főképen férgeseket találunk nagy számban.

Ilyen élősködő férgek a nyulakban is találhatóak és pedig sokszor nagy számban, úgy, hogy az élősdiektől elszívott anyagok elvesztése, azonkívül a helyben való izgatás és ezektől feltelezett gyuladás, vérzés súlyos következményekkel jár, sőt nem ritkán a nyúl elpusztulását okozza.

E tél folyamán már több helyről küldöttek be hozzám halva talált nyulakat, a melyeknek bonczolása alkalmával részint tüdőgyuladást és súlyos hörgőhuratot, részint pedig gyomor- és bélgyuladást találtam párosulva, nagyfokú vérfogyatékosággal.

A tüdőgyuladásban elpusztult nyulak tüdején barna-vörös góczok láthatók, a melyek tömöttek s felettük a savós hártya,

az úgynevezett mellhártya, elhomályosodott. Ha e tömött góczokba belevágunk, zavaros, vöröses folyadék szivárog azokból elő, a mely a fejlődés különböző szakában lévő fonálférgeket, vagy legalább fonálféreg részeket tartalmaz. A légszöben és a folytatását képező hörgők ágaiban szintén találunk férgeseket, a melyek néha egész gombolyaggá összecsavaródva, szürkés, nyúlós anyaggal körülvéve fekszenek; a légszövet és hörgőket kibélelő nyálkás hártya pedig vörös és duzzadt.

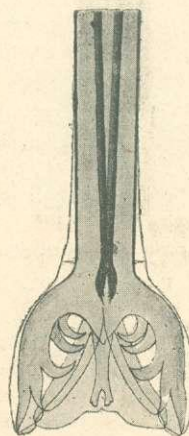
E fonálféreg mintegy 18—50 mm. hosszúak, sárgásfehér vagy vöröses-szürke színűek, vékony fonálszerű testalkatúak. A rövidebbek farki végén kis duzzanat látható, a mely megfelel a a hímek burzájának s a párosodás idején a nőtény testén való megtapadásra szolgál. Nagyítóval vizsgálva, a burza két lebenyű hártvás függeléknek látszik, melybe újjszzerűen elágazódó vékony bordák haladnak a köztakaróból. A hosszabb példányok nőtények, a melyeknek mindkét testvége elhegyesedik. A tüdőben levő góczokban ugyanez a fonálféreg tartózkodik, csak hogy fejletlen állapotban.

A nyulak hörgőhurutját és tüdőgyuladását okozó élősdiektől a *Strongylus commutatus* Dieting, a mely közel rokona a juhok, sertések, szarvasmarhák stb. hörgőiben előforduló és az úgynevezett szőrféregkört okozó szőrféregnek.

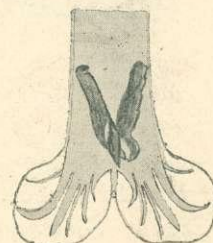
A gyomorban a *Strongylus strigosus* Dujardin és a *Strongylus retortaeformis* Zeden él s ártalmas hatások folytán gyomorhurut és vérfogyottság támad.

A *Strongylus strigosus* szintén fonálszerű s rendszeren vérvörös, mert vért szív el a gyomor nyálkás hártváijából. A hímek 8—16 mm. hosszúak s farki végükön harangszerű burza látható (1. ábra), ez előtt pedig két hosszú s meglehetősen vaskos spikulum. A nőtények 11—20 mm. hosszúak; testök elülső kétharmada vastagabb és kevésbé átlátszó, ellenben a hátulsó rész világos.

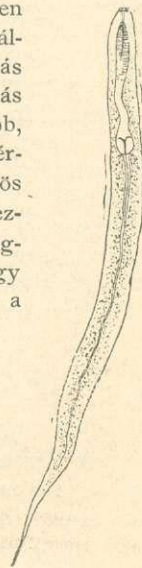
A mezei nyulak gyomrában és kivételesen vékonybeleiben e féreg sokszor nagy számban található. A gyomor belső felülete, vagyis a nyálkás hártva, ilyenkor szürkés vörös, tapadós, nyálkás anyaggal borított s kisebb, nagyobb vörös pontokkal (vérömlésekkel) tarkított, a vörös pontok mindig ott keletkeznek, a hol az élősdiek megfúrják a gyomor falát, hogy abból vért szívjanak, tehát a

1. ábra. *Strongylus strigosus*. ♂. Fark vége a burzával és két spikulummal. 40-szeres nagyítás.

2. ábra *Strongylus retortaeformis*. ♂. Farkvége burzával és spikulumokkal. 120-szeres nagyítás.

3. ábra. *Strongylus strigosus*. Fiatal lárvá. 200-szoros nagyítás.

vér színe adja testöknek is a vörös színeződést. Ártalmasságuk éppen abban rejlik, hogy gazdáiktól, a megtámadott nyulaktól, a legbecsesebb nedvet, a vért szívják el, úgy, hogy bátran nevezhetők ezeket az apró férgeseket vérszopó élősdiektől.

A *Strongylus*-férgesektől elszívott vér elvesztése a nyúl egészségére sokszor igen ártalmas, mert ha sok féreg tartózkodik a gyomorban, azok sok vért fogyasztanak és az állat a

verfogyottság miatt, a melyhez néha a vízkór is csatlakozik, elpusztul; ha ellenben kevés élősdí vándorol be, akkor természetesen kisebb bajt, legfeljebb gyomorhurutot idéznek elő.

A *Strongylus retortaeformis* (2. ábra) az előbbi fajtól abban különbözik, hogy sokkal kisebb, a hímek 6—7, a nőstények pedig legfeljebb 9 mm. hosszúak, a mellett fehéres vagy sárgás színűek. A hímek burzúja két szárnszerű lebenyből áll, spiculumai igen rövidek, de aránylag vaskosak.

Rendesen az előbbinél együttesen található a gyomorban és elvétve a vékonybelekben is, feltehető tehát, hogy a gyomorférgesség esetén keletkező káros folyamat létrehozásában részes.

Franciaországban, Thüringenben és másutt is járvány-szerű jelleget ölt e betegség, a mely a nyúlállományban éppen úgy, mint a tüdőférgesség, nagy veszteségeket okoz.

Védekezni ellenük alig lehet, mert nincs módunkban megakadályozni e fertőzést, illetőleg a féregálcák bevándorlását.

Railliet kísérletes vizsgálatai szerint a nyulakban élősködő *Strongylus*-féreg petéiből *Rhabditis*-alakú lárva búvik elő (3. ábra), a mely testalkatát illetőleg hasonlít ugyan a kifejlett féreghez, de sokkal kisebb annál s belső szervei, főleg a szaporításra szolgálók, kifejlődve nincsenek. Ha aztán ezek az álcák a vízzel, vagy nedves növényi részekkel a nyulak testébe kerülnek, akkor kifejlődnek belőlük az élősdiek.

A peték fejlődésére bizonyos fokú meleg és nedvesség szükséges, ennél fogva a meleg időjárás és a pocsolás területek a betegség terjedésére alkalmasabbak, mint a száraz homokos talaj.

A fertőzés főleg nyár végén és ősszel történik, a keletkező betegség intenzitása és lefolyása azonban a fertőzés súlyossága szerint különböző, legtöbb elhullást tél elején okoz és pedig első sorban a fiatalabb nyulak között.

Dr. Ráts István.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

Ornithológiai jegyzetek.

Száll-e fára a bagolyhéja?

Általánosan az a tévhit van elterjedve a bagolyhéjéről (*Circinae*), hogy fára egyáltalában soha rá nem szállnának (*Brehm* is állítja), hanem csakis földre, határcőre, vagy

hantokra, halmokra s effélékre. Hogy ez mennyire téves hiedelem, azzal a gyakorlati szakember már rég tisztában van és magunk is nem egyszer láttunk fűzfáról, magas rétszéli nyárról, tölgyről, fűzbokorról bagolyhéját föl-röpülni — és éppen a közelmúltban is tettünk a

főntebbi állítással ellenkező tapasztalatot. Ugyanis a múlt 1897. év november havában Fehérmegyében a nagy-karácsonyi pusztá mintegy 7—800 holdas vegyes állabú síksági erdejében az uradalmi tisztekkel szalonkákra vadászva, egy üres hajtás után csoportba gyűlve vonultunk az erdőt keresztül szelő uton végig, midőn egyszerre tőlünk mintegy 80—90 lépésnyire, egy nem éppen alacsony tölgy koronájából, egy fehéres orvmadár vágódott föl, melyet a másik pillanatban Meák Géza uradalmi ellenőr egy virtuóz kapáslövessel megakadályozott a towarepülésben. Fölvéve a madarat, abban egy kinőtt *Circus cyaneus* himre ismerem. Ugyan e napon több hasonfajtájú példányt is láttunk még a hajtásokban a hajtók előtt az erdőből felrepülni — s daczára a meglehetősen hűvös novemberi időjárásnak, kint a lapályok apró nádas vizeinél, semlyékek és erek körül is számos *Circus cyaneus* példány keringett, sőt egyet a major-udvar körül is megfigyeltünk Meák ural. Érdekes, hogy ebben az időben az északi hómezők tipikus madara: a gatyásölyv (*Archibuteo lagopus*) már javában járta a határt s nem egy *kis sólyom* (*Falco regulus*) is feltűnt.

Lakatos K.

Hering és házasság. Mi, itt a kontinens belsejében lakó halandók a heringet csak beszózott állapotban ösmerjük s csak ritkábban élvezzük, rendesen akkor, ha kissé túlságosan igénybe vett gyomrunkat helyrehozni akarjuk. Alig van fogalmunk arról, hogy mily óriási mennyiségben fogyasztják úgy friss, mint beszózott állapotban a tengerparti lakosok a heringet és mily fontos ezen hal egyes népek kereskedelmére és jólétére nézve.

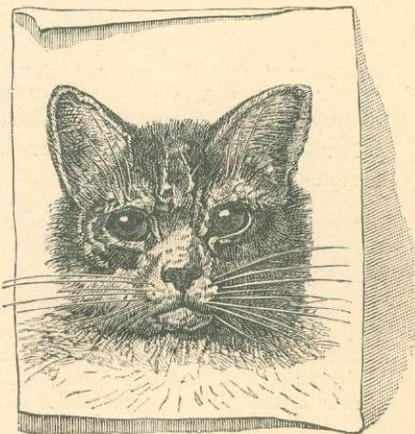
Ösmeretes dolog, hogy a hollandok azok, kik mai napság a legjobb heringeket hozzák forgalomba. A halászat június 20-ától november 1-ig tart és átlag évente 30 millió szózott és 60 millió friss heringet eredményez.

Az első megfogott heringet nagy ünneppélylyel, magas kocsin a királynak viszik ajándékba, aki érte 500 frtot szokott adni. A norvégek, Bergen-től északra fekvő halászerületeikből, — eltekintve a kiszámíthatatlan mennyiségű friss heringektől, — évente körülbelül 300 millió darab szózzottat hoznak forgalomba. A németek az Északi és Keleti tenger partjain évente szintén 1 $\frac{1}{2}$ —2 $\frac{1}{2}$ millió darabot halásznak. Az angolok is óriási mennyiségben fogják ezen hasznos halat, bár az angol hering legkevésbé kedvelt. Londonban évenként 1200 millió friss heringet fogyasztanak; Anglia, Wales és Skóthton összesen ugyanannyi szózott heringet hoz évenként a piacra. Milyen fontos az ottani tengerparti lakókra a hering, legjobban mutatja a házassági statisztika. Az 1871-ik év harmadik negyedében a Fraserburghi (Skotia é. k. részén) heringhalászat rendkívül gazdag volt; a fogott halak értéke meghaladta a 130.000 font sterlinget. Ezen 3 havi időközben 80%-nál több házasság kötött mint máskor. A tarbeti kerületben ellenben a halászat nagyon silány volt, amiért is egyetlen házasság sem kötött. Skócziában elterjedt közmondás: «no herring, no wedding» vagyis «nincsen hering, nincs lakodalom».

K.

Intelligens macska. A házi macska és házi kutya intelligenciájáról számos példa ösmeretes; hisz mindenkinek, ki ilyen állatokat tart, bőven van alkalma úgyszólván naponta arról meggyőződni, hogy ezen háziállataink gondolkodnak és a logikai következtetéseket levonniképesek. Érdekes esetet említ Frost doktor a «Nature» czimű folyóiratban. Igen kemény

tél alkalmával, mely alatt különösen a szegény éneklő madarak sokat szenvedtek, nevezett családja ebéd után a kenyérmorzszakat szokta volt a madárkáknak oda hinteni. Ezt csakhamar észrevette a házimacska s közvetlen közelben, alkalmas buvóhelyből iparkodott a tollas vendégekből egyet magának megkaparítani. Később a macska már jóval az ebéd befejezése előtt ott

volt. buvóhelyén; úgy látszik biztosan tudta, mikor fognak a madárcák lakomájokhoz eljönni. Elolvadván a hó, többé kenyérmorzsákat nem szórtak ki; ekkor egy napon a házigazda bámulva vette észre, macskája hogyan iparkodik apró kenyérdarabokat a fűvön szétszórni, minden bizonynyal azon szándékból, hogy az éhes madarakat oda csalja s azután hatalmába kerithesse azokat. Családjával együtt még néhányszor figyelték meg a macskának ezen törekvését, míg ez meggyőződven munkájának hiábavalóságáról, felhagyott vele. **K.**

A fejlődési idő az emlősöknél és madaraknál. Érdekes tudni, mennyi idő alatt fejlődik ki a petéből, vagy tojásból az életképes fiatal állat, vagyis emlősöknél meddig tart a terhesség, madaraknál a költési idő. Általában az a szabály, hogy a nagyobb állatok hosszabb, a kisebbek ellenben rövidebb ideig fejlődnek, de kivételek is vannak, mint ezt az alább közölt példákból láthatjuk.

I. Emlősök:

Egér	3 hét	Disznók	17 hét
Házi nyúl	4 «	Zerge	20 «
Mezei «	4 «	Juh	21 «
Patkány	5 «	Kecske	22 «
Sündisznó	7 «	Őz	24 «
Macska	8 «	Medve	30 «
Nyuszt	8 «	Kis majmok	30 «
Kutya	9 «	Szarvas	36—40 «
Róka	9 «	Tehén	11 hó
Görény	9 «	Ló	13 «
Borz	10 «	Teve	13 «
Farkas	10 «	Orrszarvú	18 «
Oroszlán	14 «	Elefánt	24 «

II. Madarak:

Kolibri	12 nap	Fürj	24 nap
Czinkékés más		Fácán	24 «
apró éneklők	12—15 «	Pulyka	28 «
Veréb	14 «	Lúd	29 «
Galamb	18 «	Hattyú	35 «
Tyúk	21 «	Gólya	42 «
Kacsa	27 «	Strucz	49 «
Nagy fülesbagoly	21 «	Kazuár	65 «

K.

Tudósítások.

T. Szerkesztőség! Kolozsmegye szász-fenesi erdejében január 28-án egy erdőőr egy erdei szalonkát lőtt. A szalonka, daczára az akkori nagy hidegnek (—21.C) és nagy hónap eléggé jól volt táplálva. Véleményem szerint e hosszúcsőrű az őszi átvonuláskor maradhatott vissza.

Kolozsvár, 1898. február 2-án.

Vadászüdvözlettel

Gróf Teleki László.

T. Szerkesztőség! Egy érdekes megfigyelésről van szerencsém értesíteni. Ugyanis a napokban a nagy-topolovecki kincstári erdőben egy tisztáson három darab őz legelt. A kincstári erdőőr az erdő széléről — fedett állásból — figyelt rájuk s már hosszabb ideig szemlélte őket, midőn egyszerre csak egy

róka tünt fel, mely egerészve lassan húzódtott a szép állatok felé, végre egészen közelükbe ért. A bak azonnal felkapta a fejét s a másik pillanatban már a sunyi vöröskabátos mellett termett, de nem talán támadás okából, hanem a mint kint, játszi kedvetelésből csupán s valóban elkezdett vele játszani, enyelegni a két suta közvetlen közelében. A róka egy-egy ugrást tett a bak felé s azt többször is ismételte, mit a bak játszi módon kis bakugrásokkal viszonzott. Végre egy idő múlva a ravaszdi csendben, minden ellenséges szándék nélkül elvonult.

Temes-Rékás, 1897. november 21.

Teljes tisztelettel

Dercsényi Kálmán

főerdész.

T. Szerkesztőség! Hogy valami oknál fogva a vándormadarak útjuk tovafojtatásában rövidebb-hosszabb időre mintegy megakasztatnak néha, sőt vissza is vettettek (retirállásra kényszerítettek) — azt a délvidéken többször tapasztalhatjuk, különösen a fürjeknél, melyeket a tengerparti bórak és sirokkók gyakran kitértenek vonulási útjukból, illetőleg veszteglő visszavonulásra készítetik őket, a midőn is a vadászok nem kis csodálkozására szinte benépesedik tőlük a táj s egy új őszi (!) fürjszezonnal örvendeztetik meg az apró vadászat híveit. Jelen alkalommal ép egy hasonló „őszi fürjszezon“-ról óhajtom b. lapjukat tudósítani, meg lévén győződve róla, hogy tudósításom nemcsak vadászati, de ornithológiai szempontból is érdekel bir s talán értékes is lehet a tudományra nézve. Értesítésemet a következő kis listában foglalom össze, minthogy kommentár melléje fölösleges: Ugyanis 1897. november havában vizsla előtt körülbelül 150 darab fürjet lőttem saját, aránylag kis vadászterületemen. **Decemberben** (keveset vadászván) 39 darabot — s még december 30-án is találtam hóval beborított árokban 2 darab fürjet s vizslám meg is állotta őket. Mind a kettőt aggatóra kerítettem.

Teljes tisztelettel

Zoarinyi Desső

(Palics-fürdő.)

T. Szerkesztőség! Az alábbi sorokat becses lapjuk számára kívánván küldeni, ha ugyan megfelelő, vagyis érdemesitenék a közlésre.

Folyó hó 4-én szabadhegyi szőlőmbe kifelé tartva, a hegy aljában egy nagy ragadozó madár vonta magára figyelmemet különös röptelével. Ugyanis, a helyett, hogy szokott röplési modorában vette volna haladási irányát, össze-vissza csapkodott s fel- és lefelé szököszt a levegőben, végül csigalépcső alakban fölfelé tartva, körben forogni kezdett, mint a fejbőlött fogoly, míg egyszerre csak hirtelen lezuhant a levegőből, jó magasból a szántásra. Én a süppedékes talaj miatt csak nehezen haladhatván, időbe került, míg a lepottyant madárhoz érhettem; de azt jól kivehettem a távolság daczára is, hogy a szegény beteg jószág — legalább én annak tartottam — csapkolódik és hentereg a földön. Végre közelébb juthattam; de akkor már el volt csöndesedve, holtnak látszott. Megtekintés végett föl akartam emelni, de midőn egész közel értem hozzá, egy ökölnyi kis barna ragadozó madár röppent ki alóla, melyet eddig nem vettem észre — és csodálkozva tekinték utána. Azonban nem távozott messze, hanem egy hantra leült. Fajára nézve olyan vércse-félének tetszett, közelebből azonban nem tudom meghatározni. A nagy holt madár egy — e vidéken úgynevezett tikhordó kánya volt. Csupa egy vér volt az egész állat s eleintén azt hittem, hogy talán lövés érte s annak az áldozata; de közelebből szemlélve, a balszárnya alatt óriási, tátongó sebet fedeztem fel rajta, mely oly mély és nyitott volt, hogy a nemesebb belrészek is kilátszottak rajta s a vér még akkor is csak úgy ömlött a sebszájon keresztül! Természetesen e látvány minden kétségenkívüli felvilágosítást nyújtott nekem a szegény állat katasztrófájáról s arról, hogy a gyilkosa nem lehetett más, mint az a tollas vampyr, a mely ellen talán betegség akadályozta meg a védekezésben? Nem tudom; — de az tény, hogy midőn a kanyát letéve mintegy 70—80 lépéssnyire eltávoztam tőle, a kis zsivány ismét rajta termett. Mily kár, hogy nem volt velem fegyverem!

Nagy-Kanizsa, 1898. január hó 21 én.

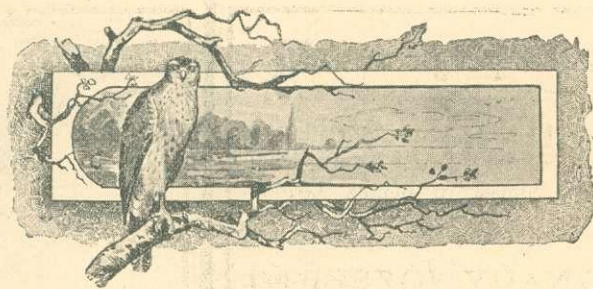
Vadászüdvözlettel

Tersánszky Kálmán

gyógyszerész.

Igen köszönjük ezen felette érdekes és értékes, noha lényegében nem új ornitológiai adat szíves beküldését. Vajha szokássá válna minden vadászatkedvelő és természetbarátnál a természetben megnyilatkozó mozzanatokban nemcsak lelkileg gyönyörködni, de a toll segítségével alkalmat nyújtani másoknak is ismeretei gazdagítására, — a mi egyszersmind egyben-másban mindenestre az állattani tudományok gyarapítására — illetve itt-ott kiegészítésére (mint a jelen esetben is) szolgálhatna s így javára válna az ösztudás fejlesztésének. Hisz a természet tanulmányozására, életjelenségeinek kibúvárolására soha nem állhat rendelkezésére elég szem, elég szellemi igyekezet és tevékenység! És nem szabad felednünk a nagy Cuvier báró ama röpke mondását: „Csupán a folyvást szemünk előtt élő **hási veréb** természetrajzának tisztába hozatalára is kevés egy ember élete“ . . . És úgy igaz. Lapunknak a természet szeretete adott létet s törekvésünk oda irányul, hogy a természet kincseiből kibúvárolt anyagnak közkinccsé tételéhez hozzájáruljunk s ezzel kapcsolatban tehát az állattan népszerűsítéséhez is egyrészt — úgy, hogy magát az állattani ismereteket, illetve a szaktudományt is megsegélyezzük e révén. Nem zárkozunk el tehát semmi közreható eszköztől, mely célunk előbbre vitelénél gyámolításunkra szolgálhat, sőt kutatjuk azokat lelkesülten; — miért is ezen intenczióknak kiindulva, felkerjük olvasóinkat, a mi művelt, nagy és magas intelligenciájú közönségünket, hogy a szabad természetben, szemlélődési körükben felmerült jelenségekről, az állati élet itt-ott egyben-másban kifejezésre jutott mozzanatairól ne sajnálják lapunkat értesíteni; ne sajnáljanak egy-két tollvonást annak megörökítésére is, a mi néha jelentéktelenebbnek tűnik is fel, mert azért nincs kizárva, hogy az ily adatok a szaktudomány számára becsesel bírjanak. Lapunk mindig a legszívesebb készséggel nyit tért az ily közlések számára, mert a szélesebb körű tudás fejlesztése, terjesztése mellett — úgy a zoológia, mint a *szakvadászat* terén, melynek lapunk egyedüli komoly hazai *szakorganuma*, — célunk: olvasó közönségünket a legszorosabb szellemi kapcsolással is fűzni lapunkhoz — s ez által egy oly szellemi életmozgalomnak a megalkotása, melyből mindenki kellemesen és gyönyörködve vehesse ki a maga részét.

A szerkesztők.

Szerkesztői üzenetek.

Névtelen levelekre nem válaszolunk. Kéziratokat még kivételesen sem küldünk vissza.

Dr. Lendl Adolf intézete vesz friss állapotban (nyúzatlanul) kitömésre alkalmas szép, nagy medvéket, hiúzokat, nagy sasokat, nagy fülesbaglyokat, vadmacskákat, nyest, nyuszt, vidra és egyéb szörms állatokat. Vasuti gyorsárúként, illetőleg postán küldendők be.

Dr. Csuday Jenő egyetemi magántanárnak »A magyarok történelme« című művét a magyar sajtó a legkedvezőbben fogadta. E mű (2 kötet, nagy 8-ad, 6 i v, Árpád és I. Ferencz József lovasképével [Morelli fametszete] díszes félbőrökötés, bolti ára 12 frt leend; a kik a szerzőnél rendelik meg (Bpest) József-körút 19. II., 4.) azok 9 frt 60 krért portómentesen kapják.

K. J. úrnak Kaposvár. A madárbőrök, amiket Ön készített, azért romlottak meg, mert 1. nem eléggé tisztította meg azokat a zsiradéktól és különösen a szárnyakban húst is hagyott, 2. mert nem jó mérget használt. Hathatós mérget csakis nálunk kaphat, de ehhez »mérregengedélyt« kell előbb szereznie. Ha a bőröket oly gondosan dolgozná ki, mint a hogyan mi teszszük és ha a mi mérgünket fogja használni, akkor madarai biztosítva lesznek. — Egyébként irtunk egy kis füzetet arról, hogy miképen kell a madarakat a megromlástól megóvni; intézetünkben kapható 1 frtért.

B. R. úrnak. A legnagyobb, legszebb és leggazdagabb tengeri akvárium a kontinensen Berlin-ben van. Résztvénnytársaság tulajdona. Leginkább a földközi tengerből való állatok vannak benne, nem pedig a német tengerekből való, daczára annak, hogy az Adria sokkal messzebb van oda. — A tengeri állatok igen érzékenyek, annyira, hogy például a földközi tenger állatai az északi tengerből merített vízben nem tenyészthetők sikerrel; azért Berlinben ádriai vizet használnak. — Bécsben tudomásunk szerint nincsen tengeri akvárium.

S. A. állatorvos úrnak. A húsvizsgálatához olcsó mikroszkópot használhat. Levélben bővebbet.

Mókus. Tárcaját közölni fogjuk.

G. I. úrnak. Nincs igazság a földön?

B. L. úrnak. Csak hírből ismerjük a kért tojásgyűjteményt. — Nem foglalkozhatunk e tárgygal.

S. M. úrnak. Legjobbák a Reichert-féle mikroszkópok; vetítő készüléke is van. Levélben részletesebben.

Kérelem.

Kérjük, méltóztassék e füzetet, ha nem tetszik azt megtartani, illetőleg előfizetni reá, valamelyik érdeklődő ismerősének átadni. — Az előfizetési pénz (3 frt. évenként) dr. Lendl Adolf intézetének küldendő (Budapest, II., Donáti-utca 7) lehetőleg az e füzetben mellékelt posta-utalvány felhasználásával. — Tanintézetek levelezőlapalal évi számlájokra rendelhetik meg e folyóiratot. — Kérjük az előfizetést mielőbb, hogy a füzetek szétküldésében zavar ne támadjon. — Új előfizetési megrendeléseknél megküldjük a már eddig megjelent füzeteket is.

TOLDI LAJOS

könyvkereskedése

ajánl vadászati műveket és képeket, szintügy iskolai könyveket

BUDAPEST

II., Fő-utca 2.

Az összes Leuckart-Nitzsche-féle állattani fali táblák (felhúzza, faléczekkel, majdnem új, jó állapotban) olcsón eladók.

Köz. felv. a Szerk.

Telivér pedigrees-vizslák.

Angol Pointer, Angol Setter, Irish Setter, Gordon Setter, Szálkásszörű német, Simaszörű német, Griffon.

Kaphatók:

FÓNAGY JÓZSEF-NÉL
BUDAPEST,

Károly-körút 5. szám.

Kitűnően idomítva
200 frittól feljebb; kölykök 50 frt.

Ugyanott megrendelhető:

Fónagy Vizslaidomítása

..... című könyv 3 forintért.

Ö cs. és kir. Fensége
JÓZSEF FŐHERCZEG
udvari szállítója,
Ö cs. és kir. Fensége
JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG
kamarai szállítója
és
Ö kir. Fensége
FÜLÖP-SZÁSZ-COBURG-GOTHAI
HERCZEG
szállítója.

Dr. LENDL ADOLF

műegyetemi magántanár, kép. középiskolai tanár, a m. nemz. muzeum volt tisztviselője, számos bel- és külf. egyesület tiszt., örök. választm. v. rendes tagja,

PRAEPARATORIUMA ÉS
TANSZERKÉSZÍTŐ INTÉZETE
BUDAPEST,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

- Budapest, 1892: arany-érem.
- Debreczen, 1894: elsőrendű állami érem.
- Lelpzig, 1894: díszoklevél.
- Lemberg, 1894: elismerő oklevél.
- Zenta, 1895: első arany-érem.
- Moszkva, 1896: e. ezüst-érem.
- Budapest millenniumi kiállítás 1896: 2 érem.
- Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem.
- Brüsszel, 1897: arany-érem.

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földmivelségi Miniszteriumok és Budapest Székes Főváros Tanácsának ajánlásai.

A Magy. Nems. Museum és Európa elsőrangú museumainak szállítója.

A Vad vilámi ideje Magyarországon.

Vad-fajok	Janár	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
Szarvasbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Szarvasbőhen	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámsuta	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózsbk	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózsva	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zerge	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zergelica	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Mezél nyúl	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Siket- és nyírfajtkas.	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Siket- és nyírfajtyúk	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Császármadár	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fácán	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fogoly	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Tyúk	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Vad-és szelid galamb	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Vándor-és vízmadarak (és kistestű madarak)	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Éneklő madarak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Seregélyek és veréhek (Csak a kistestűek és gyömszékűek)	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Sorte-és duvad	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Üregi nyúl stb.	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ragadozó madarak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Holló, varjak stb.	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Hajta kutyával	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T

URSITS „Cascara-Sagrada-bora“

a 3 sziv védjeggyel.

Emésztési zavarok, aranyér, makacs székrekedés, idült gyomor- és bélhajok ellen legjobb a világon.

I üveg 4 korona.

Főraktár: „URSITS“ gyógyszerháza
Budapest, VIII., Rákóczy-tér.

Ugyanitt kapható a világ bármely lapjában hirdetett gyógyszerészetbe vágó „különlegesség“.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság

Budapest, Andrásy-út 30. sz.

Elvállal:

Asphaltburkolást,
száraztátételt.
Vidékre is szállít
asphalt-anyagot
legolcsóbban jótállás mellett.

A Parádi üvegyár raftára
Görög István
Budapest, Kossuth Lajos-u. 15.

Ajánl:
Hengerüvegeket, gyűjtőüvegeket,

mikroszkópi
tárgy- és fedőlemegeket stb.

Dús választék.

Kitűnő minőségben.

Dr. LENDL ADOLF intézetében megrendelhetők:

Kohaut, A Magyarorsz. Madarak meghatározó könyve, 2 frt. — *Lakatos*, Természeti és Vadász-képek, 2 frt. — *Lakatos*, Vadászhit, kötve 2 frt. — *Lakatos*, Vadászati és Madarászati Emlékeimből, 3 frt. — *Lakatos*, Magyarország nappali orvmadarai, 1:50 frt. — *Thanhoffer*, A Mikroszkóp és alkalmazása, 3:60 frt.

Iskolai könyvtáraknak számlára küldjük meg e műveket, másoknak utánvétellel vagy a pénz előleges beküldésére.

Földbirtokosok figyelmébe:

»ÜGETŐ-VERSENYLAP« KIADÓHIVATALA, BUDAPEST, ARÉNA-ÚT 36/a.

»A Természet« szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.